

ניסן: י"ז, י"ח, כ"ג, כ"ט.
 אייר: ג', ה', י"ד, ט"ו, י"ח, כ"ג, כ"ו, כ"ח.
 סיון: ב', ה', י"ב, י"ז, כ'.
 תמוז: י', י"ז, כ"ד.
 אב: ו', י"ג, י"ד, כ"ד, כ"ה, כ"ח.
 אלול: ח', ט', י"ג, י"ז, כ', כ"ט.
 תשרי: ז', י"א, י"ו, כ"ב, כ"ג.
 מרחשון: י"ט, כ', כ"ח.
 כסליו: ז', י"א, י"ח, כ', כ"ד, כ"ח.
 טבת: ב', ז', י', י"ו, כ"ה.
 שבט: ב', כ', כ"ב, כ"ח, כ"ה⁹⁷.
 אדר: ג', ה', כ', כ"ד, כ"ה, כ"ח.

[רמוז]

חיכוך¹.

המחכך בגובה אישון - יראה כתבים שישלחו למרחוק².
 אם בעפעפיו, או מנענעים, ודמע בשפמו בסוף הפה³, ומחכך - ידמע⁴.

נראה, שמאותו בית מדרש יצאו גם חיבורים שונים שענינם לחזות את העתיד לבוא על האדם באמצעות 'חיכוך', 'רעדה' ו'רפרוף', או 'פרכוס' העולה במקום מסוים בגוף האדם, כשלא נגרמו על ידי סיבה מובנת וטבעית. כי לשני סוגי חיבורים אלו מכנה משותף: חיזוי וגילוי פרטים נסתרים באמצעות סימנים שבגוף האדם. מכנה משותף זה, מעלה את האפשרות ששני סוגי חיבורים אלו חוברו במקום או אזור אחד [שייכות זו עולה גם מלשון כמה מקורות, ראה: מילואים, מאמר ס"ו]. ואולי ימים ידברו ויתגלו ממצאים נוספים שיוכיחו יותר קשר זה. בחיבורי 'חיכוך' ו'נענוע' אלו ודומיהם, מופיעה רשימת איברים ומקומות שבגוף האדם, ש'חיכוך' או 'נענוע' המופיע בהם, מורה על מאורע מסוים - המשתנה לפי האבר שבו נפל ה'חיכוך' או ה'נענוע' - העתיד לבוא על אותו אדם. כאן, אין עיקר דברי רבינו אלא בענין

הימים בדוקים ומנוסים וגם בחונים שצוה בהם משה רבינו ע"ה (111) שכל אדם שילך בהם בדרך, או יטלטל ממקום למקום, או מבית לבית לא יראה טוב...". ולאחר מכן מביא רשימה מפורטת של ימים המשתנים בכל חודש, שאינה קרובה כלל לאמור כאן, יעויין שם. ואין עוד להאריך].

97. אולי 'כ"ה' זה הוא טעות, שאינו ככל התאריכים שבאו כסדר ימי החודש. ואולי אינו טעות, וצריך לתקן את הסדר כך: 'כ"ב, כ"ה, כ"ח'.

1. לענ"ד, יתכן שכל הענין הבא שייך למכלול המדרשים הקדומים של 'הכרת פנים' ו'סדר שירטוטין' [ראה עליהם לעיל אות רמ"ד, הערה 83]. שעל אף שבחיבורים אלו (כפי שעולה משרידיהם שהגיעו לידינו) נמסרו סימני שירטוטי הפנים, הידים והרגלים, רק בעבור לגלות ולחשוף את טבע האדם, מידותיו ויכולתיו, ולא גם כדי לגלות את העתידות;

באמצע הפדחת נגד החוטם - נשים שלא ראוהו עוד, יראוהו⁵.

בגב היד - מעות יתן למי שלא הורגל.

אם בפיסת היד, בעובי סמוך לאגודל - יגע במת וירחצו⁶.

אם שוקיו ינענעו - ירד לקברו לפשוט לו ידיו ורגליו⁷.

אוצר החכמה

אם אמתו ינענע בלא הירהור - יוליד זכרים.

ואם באמצע פיסת ידו - יתנו לו שום דבר⁸.

וכל החיכוךין, שלא יהיו מחמת אבעבועות⁹.

אם עיני אדם כמליאים דמע, ועומדין, שאינם נדין כאן וכאן - הירהור אשה בלבו, ונתקשה אברו¹⁰.

מהדר' ר"ד אברהם, כך שלישי, עמ' רצ"ד]. ולרחיצת המת משום כבוד גרידא ליתא מקור בחז"ל, וכנראה הוא מנהג יותר מאוחר, שרבינו בספר חסידים מזכירו, ראה: סי' רל"ט, סי' תק"ס, סי' תשל"ב, ועוד.

7. חסידי אשכנז הקפידו מאד לפשוט את ידי ורגלי המת. ראה צוואת ריה"ח אות ז' (מהדר' מרגליות עמ' י"ב): "צריך ליראות כשמניח את המת בקבר שלא יקפוץ המת אצבעות ידיו". ויש לכך אסמכתא מחז"ל, ראה לעיל אות צ"ח, הערה 52.

אמנם ל"מ מקור המחייב במפורש לפשוט את רגלי המת, והשווה ספר חסידים, סי' תשמ"ב: "ומי שיושב לפני חולה בשעה שנוטה למות, ואין שם אדם אחר שידע בענין המת לעיין עליו מתי תצא נפשו ויפשוט איבריו ויעצם עיניו ויעסוק בו, והגיע זמן התפילה - אל יצא משם להתפלל". נקט 'ויפשוט איבריו' סתם, ולכאורה כלל בזה גם את הרגלים.

8. כע"ז בקונטרס זכר עשה לנפלאותיו: "אם פיסת יד יחכך - יבואו לו פשיטים או כסף וזהב בידו". ובספר חסידים, סי' קס"ב: "ואם בכפיו - יבוא לידי כסף או זהב חדש".

9. כל המדברים בענין ה'חיכוך' מדגישים ענין זה, ראה: מילואים, שם. והוא מובן מסברא.

10. לענין האחרון איני יודע מקור ומקבילה.

ה'חיכוך' [אך רומז מעט את ה'נענע', הוא ענין ה'רעדה' או ה'פרכוס']. אולם בכתבים אחרים שמחוג חסידי אשכנז באים יותר לידי ביטוי גם התופעות האחרות, ראה: מילואים, מאמר ס"ו. בנוסף לכך, גם בנושא ה'חיכוך' קיימים שינויים בין המופיע בחיבורינו לשאר כתבים שמחסידי אשכנז, בהערות הבאות אציין רק את הפרטים הזהים (או כמעט זהים) שביניהם.

2. כעין זה בקונטרס זכר עשה לנפלאותיו לרבינו: "עור עפעפיו העליונים - יראה כתבים חדשים". ובספר חסידים, סי' קס"ב: "ואם עור שעל העין - יש לו לראות או לקרות כתבים של חידוש, מה שאינו יודע".

3. בכת"י: 'בסופו הפה'. ותיקנתי מסברא.

4. הלשון לא בהיר. והענין יובן ע"פ ספר חסידים, שם: "ואם תחת עיניו ואצל חוטם - תרדנה עיניו דמעה".

5. כעין זה בספר חסידים, סי' קס"ב: "ואם בפדחת - יהיו צופים עליו ומתאווין לראות בו".

6. על רחיצת המת, ראה: שבת קנ"א סע"א. אמנם שם הוא כנראה משום שלא יסריח [כך נראה מריהטת הענין. אך ראה בלבו, סי' קי"ד, מהדר' ר"ד אברהם, כך שביעי, עמ' ע"ז: "...ומדיחין אותו כדי להעביר זוהמתו, שלא יקוצו העם בטלולו". ועיי"ש הערות 350-351; שם, סי' נ"ח,